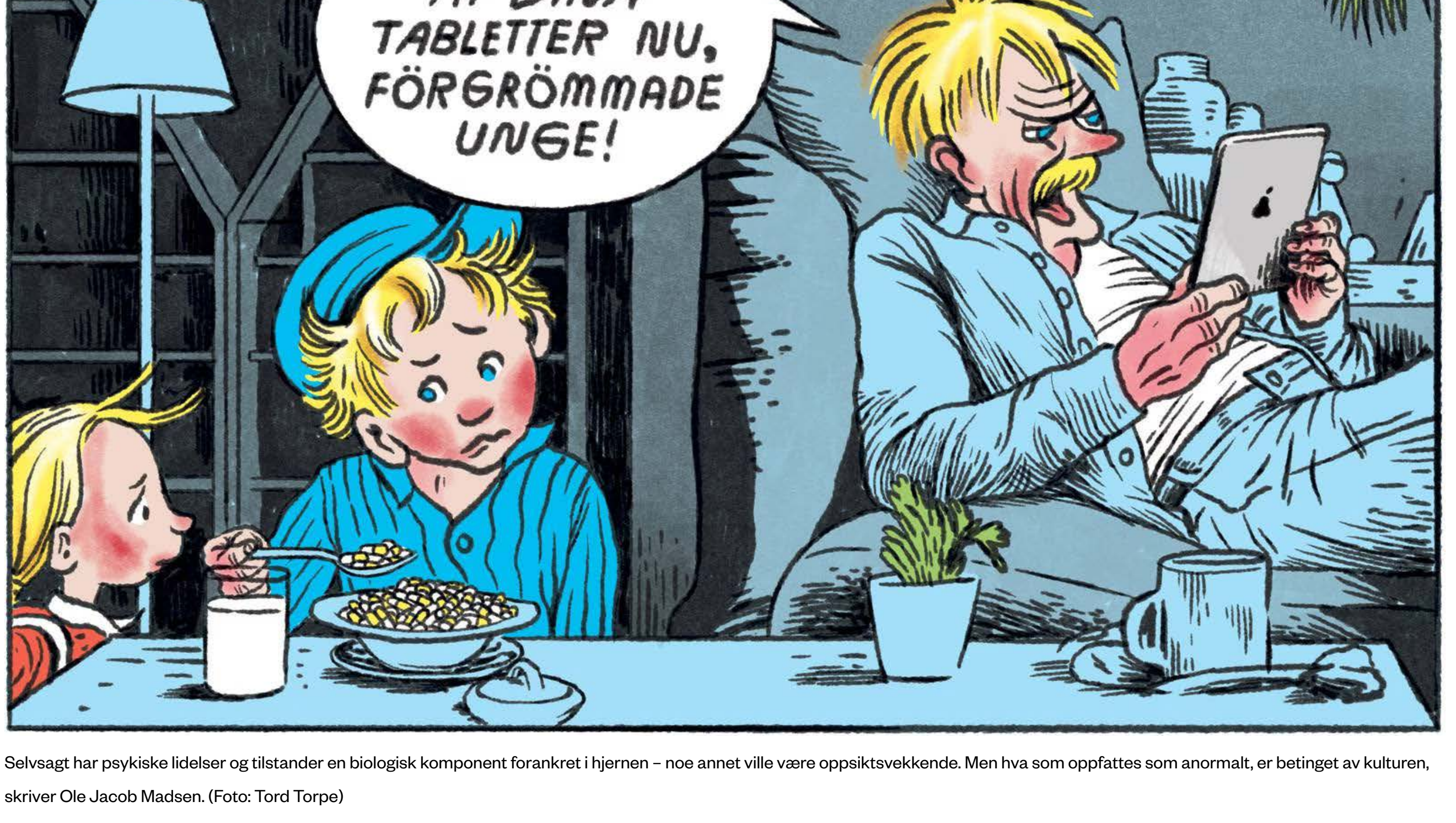

Annonse

KOMMENTAR

Å reagere på økt medisinerer for ADHD er uttrykk for moral

Diagnoser er også individuelle løsninger på sammensatte samfunnsproblemer, skriver Ole Jacob Madsen.

Selvagt har psykiske lidelser og tilstander en biologisk komponent forankret i hjernen – noe annet ville være oppsiktsvekkende. Men hva som oppfattes som normalt, er betinget av kulturen, skriver Ole Jacob Madsen. (Foto: Torf Torpe)

Av Ole Jacob Madsen, Professor i psykologi, UiO

I boken *Den kapitalistiske realisme* av den britiske filosofen Mark Fisher, som nylig kom på norsk, bemerker han hvordan patologisering blokkerer for alle muligheter for å politisere lidelser og tilstander som depresjon og ADHD: «Ved å privatisere problemene og behandle dem som om de utelukkende skapes av kjemiske ubalanser i individets nevrologi og/eller deres familiebakgrunn, utelukkes spørsmålet om systematiske sosiale årsaker».

De siste ukene har det vært en debatt i Morgenbladet om medisinerer etter **xyhetem** om at antall nordmenn på sentralstimulerende midler mot ADHD har doblet seg de siste seks årene, og det har vært en økning på 40 prosent bare de siste to årene. Mens den danske psykologen Jonas Ditlevsen, mest kjent for å ville legge ned psykiatrien, **reagerer sterkt**, så var Lars Lien, leder av Norsk psykiatrisk forening, langt mindre forferdet. **Uttalelsene** til sistnevnte er i så måte vel så iøynefallende: «Å moralisere, og si 'dette er det legemiddelindustrien og slepphendte leger som har gjort', synes jeg blir lettvinnt. Hvis vi ser en økning i diabetes, prøver vi å finne de samfunnsmessige årsakene. Det tenker jeg er viktig her også.» Samtidig later han ikke til å se noe problem med en utvikling der stadig flere barn, kvinner og menn får ADHD-medisin. Spørsmålet er om disse posisjonene er forenlige?

Artikkelen fortsetter under annonsen

Vil du bli en av oss?

Ledig stilling som leder av seksjon for formidling og kommunikasjon.

Søknadsfrist: 30. august

«Kultur» og «natur»

Umiddelbart er det mulig å gi Lien rett i at medisinerer for ADHD antageligvis blir møtt med mer motstand enn medisinerer for kroppslige sykdommer. I en **Aftenposten-kronikk** om «pilleskam» i psykiatrien påpeker han sågar at det også er en sterk vekst i foreskriving av medisiner for livsstilssykdommer som ofte kunne ha blitt behandlet med kostholdsendringer og fysisk aktivitet, uten at det stilles noe videre spørsmål ved kunnskapsgrunnlaget eller markedskreftene der. Kanskje er det fortsatt slik at mange psykiske tilstander og lidelser ikke anerkjennes som reelle, og dermed heller ikke burde medisineres, i manges øyne. Eller at folk i det hele tatt føler seg meningsberettiget fordi disse anses mer som «kultur» enn blodtrykk og kolesterol, som er «natur».

Like fullt er det ikke uproblematisk å karakterisere viljen til å stille spørsmål ved utviklingen som moralisering eller *shaming*. Lien vedgår jo selv at når private aktører tar 25 000 kroner for en ADHD-utredning, sitter det lenger inne å ikke skrive ut medisiner. For ikke å snakke om at de har en interesse i mest mulig fornyede kunder. Ergo er ikke markedskreftene helt uvesentlige likevel. Ellers vil det alltid kunne virke belastende for berørte om man stiller seg kritisk til økningen i en diagnose. Det bør man være seg bevisst, akkurat som om man kritiserer kristendommen eller islam, men kritikk kan og bør ikke stilne av den grunn.

Det er lett å stille seg bak Liens anmodning om å finne de samfunnsmessige årsakene til økninger i ADHD-medisinerer. Samtidig er de samfunnsmessige årsakene vanskelig å enes om. Den medisinske behandlingen kan dessuten virke tilslørende for å få øye på disse.

Skolens krav

I Norge er det nå voksne kvinner som står for den største økningen i ADHD-medisiner. Her kan man spekulere i om årsakene kan være tidligere underbehandling, økt tilbud hos private aktører som tilbyr utredning, og **påvirkning fra ADHD-influensere**. Men økningen sammenfaller også med en dobling i henvendelser til barne- og ungdomspsykiatriske poliklinikk der de siste seks årene der svært mange av disse dreier seg om utredning for ADHD, og ikke sjelden etter skolestart.

Ergo må veksten også sees i sammenheng med både seksårsformen og kravene som stilles i dagens skole, slik **Charlotte Lunde med flere påpekte** i Morgenbladet for to uker siden. **Forskning** fra Norge har dessuten vist hvordan sannsynligheten for å få en ADHD-diagnose er langt større dersom man er født sent på året fremfor tidlig på året. Derfor er det nærliggende å tenke at måten vi har valgt å organisere skoleåret på, spiller inn. I tillegg erfarer mange skoler i praksis at om de skal få tilført ekstra ressurser, så forutsetter det at elevene har en diagnose som utløser rettigheter. Den danske pedagogen Bjørg Kjær har endatil **argumentert** for at hvor mange «diagnosebarn» man finner i barnehager og skoler, betinges av bemanningen. Hva som opplever som et problem, henger sammen med både politiske ambisjoner, økonomiske incentividninger og kommunenes ressurstilgang.

Les også

Lena Lindgren: På et vis er hele samfunnet en kandidat for ADHD-utredning

Apolitisk forståelse

Mark Fisher kommenterer også hvordan dagens rådende syn effektivt utelukker å tenke på psykiske lidelser og tilstander som noe sosialt og politisk – idet det er den apolitiske forståelse av mental helse som rår grunnen. Aldri blir dette tydeligere i Norge enn 10. oktober, når man markerer Verdensdagen for psykisk helse med generiske budskap av året av typen «Loft blikket» eller «Spør mer» – «tannløst pjatt», som samfunnsviteren Oda Rygh tidligere har karakterisert det som (**Dagbladet** 10. oktober 2019).

Artikkelen fortsetter under annonsen

Vil du bli en av oss?

Ledig stilling som leder av seksjon for formidling og kommunikasjon.

Søknadsfrist: 30. august

Fisher mener det er maktpåliggende at venstresiden repolitiserer mental helse. Her ligger det et uførløst potensial også i norsk politikk. Leser man programkløringene til Ap, SV og Rødt om psykisk helse under ett, er det slående hvor rettet de er mot behandling i psykisk helsevern, og hvor lite psykisk helse sees i sammenheng med deres politiske ideologi og visjoner for et godt samfunn.

Grunnen til at det er blitt sånn, handler nok om biologiseringen av psykiske lidelser og tilstander som Fisher fremhever, men også politikens abdisering og en generell ansvarliggjøring av enkeltmennesket i folkelsen i tråd med nyliberale styringsvisjoner, og dertil hørende tro på å lære bort livsferdigheter og livsmestring fra globale aktører som Verdens helseorganisasjon, foruten frykten på venstresiden for å bli assosiert med fordums marxisme og dens historisk-materialistiske forståelse av psyken.

Dessuten, hvor ble det av samfunnspsykologien som kan trekke linjer mellom ytre hendelser og indre tilstander? Psykologen Seymour Sarason har tidligere **kommentert** hvordan sosialpsykologien sjelden forholder seg til ideologier og institusjoners betydning, men gjerne nøyer seg med individ eller grupper. Dette har igjen medført at den kliniske psykologien i stor grad fulgte den medisinske modellen og i liten grad forholder seg til den større konteksten for psykiske tilstander og lidelser.

Les også

Venstresidens fravær i debatten om psykisk helse peker på et større problem

Verdier og politikk

Selvagt har psykiske lidelser og tilstander en biologisk komponent forankret i hjernen – noe annet ville være oppsiktsvekkende. Men hva som oppfattes som normalt, er betinget av kulturen. Til alle tider har man kunnet rangere mennesker etter hvor hyperaktive, impulsive eller oppmerksomme de er. Men hvor grensen går for hva som anses som problematisk og diagnostiseres og medisineres, styres av de til enhver tid rådende kravene og verdsettningen av menneskelige egenskaper.

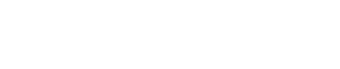
For mange blir nok en diagnose som ADHD en brikke som faller på plass, en forklaring på hvorfor de noen ganger strever. Samtidig er diagnoser også individuelle løsninger på sammensatte samfunnsproblemer. Hverken psykolog- eller legeprofesjonen har mandat eller et tilstrekkelig etisk repertoar til å problematisere «støyen» utenfor individets kjemiske ubalanse i hjernen, som i skolen, i arbeidslivet eller i samfunnslivet for øvrig, som diagnoseen sømløst lar ligge igjen uopplyst i mørket. Og nettopp derfor er diagnoser som ADHD mer omstridte: fordi de også alltid er uttrykk for samfunnsnormer, verdier og politikk som lar seg bestride.

Ole Jacob Madsen Professor ved Psykologisk institutt, UiO. Fast kommentator i Morgenbladet

redaksjon@morgenbladet.no

18/08/2023 00:05

RELATERTE ARTIKLER

Menn i dameland-debatten: Det verste gjenstår. Vi må snakke om vrøden

Sterk ADHD-vekst – Å moralisere synes jeg blir lettvinnt

På seks år har ADHD-medisineringen doblet seg

Reagerer på ADHD-medisinerer – Ingen som har amfetaminangol i hjernen

ADHD-influensere- ADHD-ere har en hjerne som kan prosessere langt raskere

Skolen er i ferd med å okkupere barns livsverden fullt og helt

På et vis er hele samfunnet en kandidat for ADHD-utredning

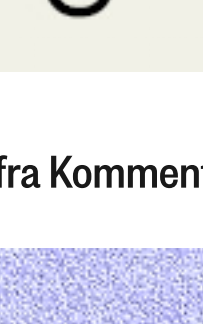

ADHD medisin Psykisk helse

Ole Jacob Madsen

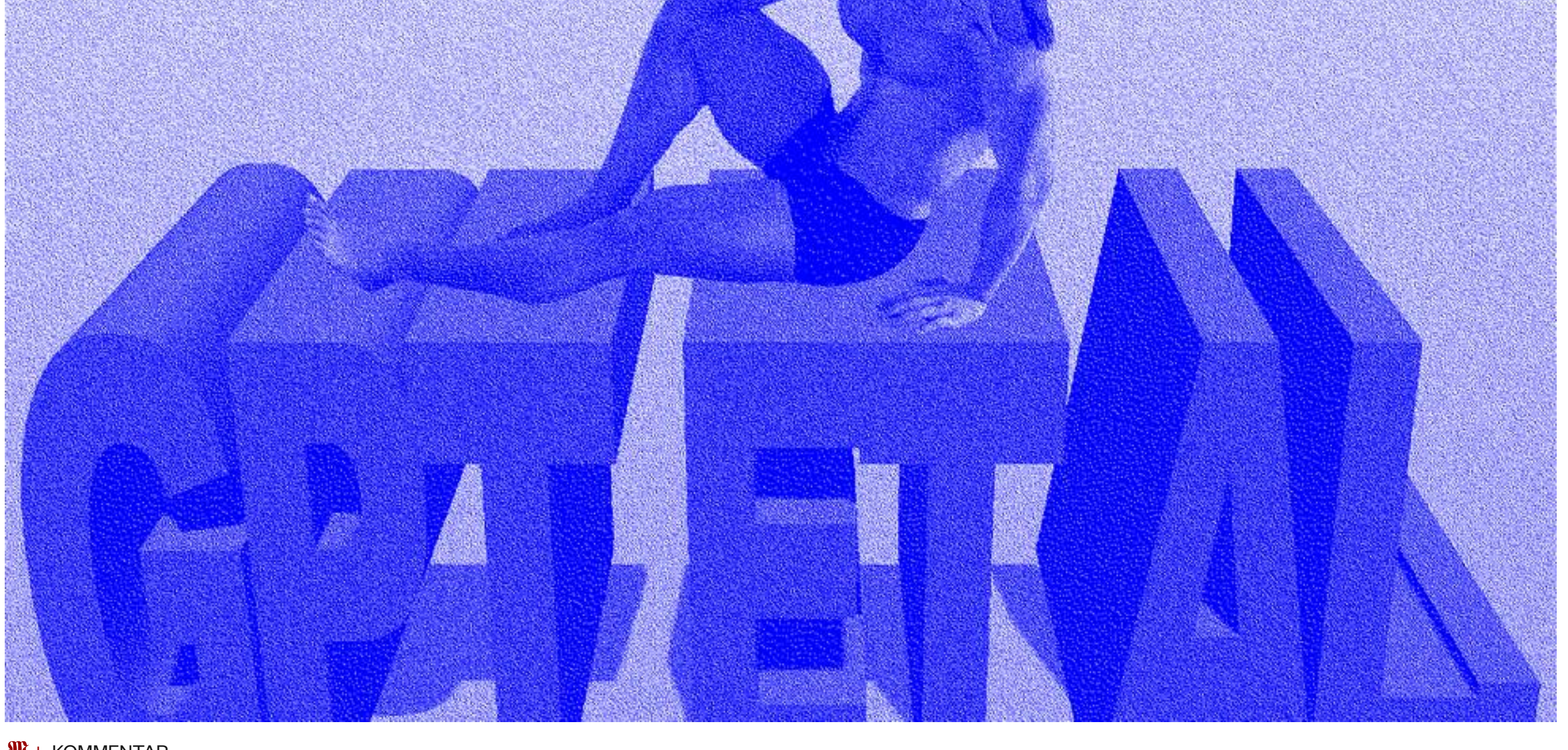
Vil du bli en av oss?

Ledig stilling som leder av seksjon for formidling og kommunikasjon.

Søknadsfrist: 30. august

Mer fra kommentar

KOMMENTAR

Vi nekter å lese instruksjonsmanualen, men blir sure når ting ikke virker

Å snikforlønge oljealderen tar ressurser fra grønn omstilling

Jeg tror vi kan skimte konturene av et tilbakeslag mot høyere utdanning

Meta tvinges muligens til en ganske betydelig retrett

ADHD: Mer medisiner bør ikke være svaret på manglende skolemestring

Innblikk i hva som skjer under panseret i Facebook og Instagram

Prisvekst og økte renter: Utdaterte teorier kan koste dyrt

Vil du bli en av oss?

Ledig stilling som leder av seksjon for formidling og kommunikasjon.

Søknadsfrist: 30. august

Putin har tatt korn-hungrige afrikanske stater som gisler

Barn og nett: Hvor mye skjermtid er «akkurat passe»?

Annonse